

Bokanmeldelse

Mobbing og feighet av Anders Bratholm

96 s. Praxis forlag, 2001. ISBN 82-9083-052-1

Bokanmeldelse v/Mons Bendixen

Anders Bratholm er kanskje mest kjent for sitt engasjement i de såkalte ”Boomerangsakene” i Bergen hvor en rekke polititjenestemenn var beskyldt for å utøve vold mot arrestanter. Mens ingen av disse tjenestemennene ble dømt for grov uforstand i tjenesten (sakene ble henlagt), ble de unge mennene som anmeldte politiet dømt for falsk forklaring (senere opphevet av Høyesterett). Bratholm påpekte tidlig de uheldige psykologiske prosesser som kan gjøre seg gjeldende når unge enkeltindivider uten maktinnflytelse står overfor et maktapparat som føler seg truet. Hans engasjement og forståelse for disse enkeltindividene har lenge vært kjent (bl.a. mottok han i 1990 Humanist-prisen for sin medmenneskelige innsats). Gjennom boken *Mobbing og feighet* trer han igjen tydelig fram, og vi får følge den unge Kristoffer Larsgard som over flere år ble utsatt for gjentatte og alvorlige fysiske og psykiske overgrep fra jevnaldrende på og utenfor skolen.

I denne boken forsøker Bratholm å begripe det ubegripelige. Gjennom grundig dokumentasjon gir Bratholm oss en nærmest uvirkelig beskrivelse av skolens, lokalpolitiets og påtalemyndighetens rolle i mobbingen av Kristoffer (og hans mor!) mens han gikk på Rødtvet skole i Oslo. I bokens første del får vi beskrevet en rekke hendelser hvor Kristoffer ble mobbet. Disse er ikke uttømmende, men snarere et utvalg av en uendelige rekke med krenkelser av Kristoffer. Blant annet fikk han sprøytet insektspray i øynene, ødelagt bøker og klær, ble slått og dyttet, slått i bakhodet med en bandykølle. Han fikk slått hodet mot tavla i skoletimen og ble deretter truet på livet og åpenlyst hånet av mobberne. Kristoffer fikk legebehandling for de groveste overgrepene, med påfølgende sykemelding. Flere av de mest alvorlige overgrepene ble anmeldt til politiet. Ved gjentatte anledninger ringte han også ordenspolitiet fra skolen når han var mest truet. Skolens ledelse og personale (med unntak av en lærer) forholdt seg merkelig passi-

ve til mobbingen av Kristoffer til tross for at den foregikk åpenlyst både i timene og i friminuttene, og til tross for at mobbingen påførte gutten skader. På konkrete henvendelser fra Kristoffers mor svarte rektor ved skolen at Kristoffer hadde opptrådt provoserende overfor enkelte medelever, og at han i utstrakt grad selv var å laste for det som hadde skjedd.

Kristoffer er i boken beskrevet som en ressurssterk og selvbevisst ungdom som kunne svare for seg når han ble verbalt angrepet. Han hadde flere verv på skolen og i fritiden, hadde åpenbare lederegenskaper, og syntes å være meget godt intellektuelt utrustet. Beskrivelsen av Kristoffer passer ikke inn i de typiske beskrivelsene av elever som er utsatt for mobbing, hverken såkalte "passive" eller "provoserende", som vi finner i forskningslitteraturen om mobbing (se Olweus 1992, Roland & Vaaland 1996). I Bratholms dokumentasjon er det lite som tyder på at han har opptrådt frekt eller provoserende overfor mobberne. Det er i det hele tatt vanskelig å se at det er noen forhold knyttet til Kristoffer og hans mor som skulle tilsi at akkurat han skulle bli målet for mobbingen. Han utviste ingen utstrakt passivitet da han ble angrepet, men han svarte heller ikke på mobbingen med å ta igjen fysisk. Det hele synes å være styrt av mobbernes behov for å dominere over Kristoffer i en kontekst der det ikke er tilstrekkelig tilsyn og kontroll med aggressiv atferd. Mobberne synes å ha tilrøvet seg så stor makt på skolen at inngripen fra lærere eller andre voksenpersoner mer er unntaket enn regelen.

Bratholm fortolker denne passiviteten fra skolens side som "feighet". Men det er i tillegg en god porsjon benekting, ansvarsfraskriving og feilattribusjon å spore her. Blant annet greier skolens rektor på et foreldremøte å si at det ikke er mobbing ved Rødvet skole, selv om hun er godt informert om angrepene på Kristoffer, og vel vitende om at hans mor sitter blant publikum. Slike psykologiske prosesser har som hovedfunksjon å beskytte mot ond samvittighet for unnlatelser og overgrep fra skolens side. Skolen trenger å framstå som en trygg og god skole. Alle forhold som skulle indikere noe annet er en trussel mot skolens "selvbilde". Heller enn å se hvilken rolle skolen spiller i initieringen og opprettholdelsen av mobbingen, synes rektor og de fleste i kollegiet å tilskrive årsaken til mobbingen til egenskaper ved Kristoffer. Dette er en velkjent strategi fra skolens side, gjerne kombinert med tilsvarende feilaktige, interne årsaksforklaringer av mobbernes handlinger (de er frustrerte, de har psykiske vansker/personlige problemer, dårlig utviklet selvbilde, etc.). Så lenge en skole greier å overbevise seg selv om at problemene (om de finnes) skyldes egenskaper ved de involverte parter og ikke på noen måte kan tilskrives unnlatelser fra skolens side, vil den heller ikke føle nevneverdig ansvar for å få bukt med

problemene. Selv om vi skriver 2002, og Olweus' meget effektive intervensjonsprogram mot mobbing burde være kjent for alle landets skoler, forhindrer ikke dette at enkelte skoler lukker øynene for denne problematikken. Erfaringsmessig synes spesielt skoler med et godt renommé å ha ekstra behov for å opprettholde et positivt og plettfritt bilde av seg selv.

Som om ikke skolens passivitet skulle være belastning nok for Kristoffer og hans mor, fører ikke noen av anmeldelsene av mobberne frem. Sakene blir regelrett "henlagt etter bevisets stilling". Bak henleggelsene ligger et meget slett etterforskningsarbeid fra lokalpolitiets side (det tas ikke opp skikkelig forklaring fra den skadelidte parts side, og Kristoffer og hans mors uttalelser tillegges ikke vesentlig vekt). Henleggelsene virker urimelige og grunnløs all den tid det var flere vitner til voldsovergrepene og Kristoffer ikke under noen omstendighet oppmuntret til volden eller slo tilbake. Angrepene medførte dessuten dokumenterbar skade. I tillegg nekter lokalpolitiets på et gitt tidspunkt å motta flere anmeldelser fra Kristoffer og hans mor (bl.a. for overgrep som har skjedd på T-banen og på stasjonen). Kristoffers mor klager på politiets arbeid og den juridiske avgjørelsen. Hun pirker borti politiets plettfrie fasade og reaksjonen uteblir ikke. Om kvelden samme dag som klagen er fremsatt blir Kristoffer og hans mor passet opp av politiet mens de går tur i nærmiljøet. Kristoffer bærer på en baseballkølle (delvis for egen beskyttelse, delvis fordi han trener baseball). Gutten blir pågrepet på en ytterst brutal måte, selv om han ikke gjør motstand, og blir truet av politibetjenten med stavlykt med løfte om å få slått inn skallen om han prøver seg på noe. Han blir påsatt håndjern unødvendig stramt, eskortert til den ventende politibilen, og kjørt av gårde uten at hans mor får være med. Etter noen hundre meter blir han sluppet ut av bilen. Politiet beslaglegger baseballkøllen. Politiovergrepet blir anmeldt. Politiet går til motanmeldelse (som i følge Bratholm ikke er uvanlig når politiet har noe å skjule) under dekke av at Kristoffer skal ha truet dem med køllen (vold mot politiet). Saken mot politiet blir henlagt av politiets særskilte etterforskningsorgan (SEFO). Saken mot Kristoffer blir opprettholdt (på tross av at det i motsetning til stikk- og skytevåpen ikke er straffbart å bære en baseballkølle). Bratholm korresponderer også med daværende politimester Killengren i Oslo om politiets behandling av Kristoffer og hans mor uten at det forandrer saken.

Denne episoden knekker Kristoffer. Han er over flere år blitt utsatt for gjentatte overgrep på og utenfor skolen. Skolen forholder seg likegyldig og politiet henlegger åpenbart straffbare forhold samtidig som de avviser nye anmeldelser og går til motangrep på den skadelidte part. Det hele smaker av Kafkaprozess. Mobberne synes å ha immunitet og føler seg usårlige. De

benytter da også anledningen til å poengtere dette overfor Kristoffer når de møter ham. Han på sin side mister nattesøvnen, blir engstelig og deprimert. Moren hans ser seg tvunget til å flytte fra bydelen og stifter stor gjeld i forbindelse med kjøp av ny bolig. Kristoffer greier å holde hodet over vann, han tar forstudier til et amerikansk college og ønsker seg bare bort. Hans mor tar på seg ekstravakter for å få endene til å møtes.

Bratholm avrunder sin bok med å redegjøre for Kristoffers flytting til USA og hans vellykkede studier der. Han klarer seg takket være sine mentale ressurser, samt støtten fra moren (og utvilsomt forfatteren). Likevel sliter han i lang tid etter at han reiste fra Norge med angst, depresjoner og tilbakevendende mareritt (symptomer på posttraumatisk stresslidelse). Han fikk ødelagt sin ungdomstid, men skuer kanskje en bedre tilværelse som voksen om han får bearbeidet sine opplevelser og får skikkelig oppreisning for skolens og politiets unnfallenhet.¹

Det gjør vondt å lese denne boken. Den vekker sinne og indignasjon hos leseren. Men den er også lærerik. Mot slutten av boken dokumenteres de fremskritt som er gjort for å forebygge mobbing ved skolen hvor Olweus' tiltaksprogram står sentralt. Boken får oss til å tenke. Spesielt skyldes dette forfatterens saklige og beskrivende stil, hvor vi skånes for de mest grusomme detaljene som ellers ville tatt all oppmerksomhet. Bratholm er som kjent jurist, ikke journalist. Han opplyser oss og lar oss trekke våre egne slutninger.

Litteratur

Olweus, D. 1992. *Mobbing i skolen: Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Roland, E. & Vaaland, G. S. 1996. *Mobbing i skolen: en lærerveiledning*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Mons Bendixen, førsteamanuensis
Psykologisk institutt
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
N-7491 Trondheim, Norge
e-post: mons.bendixen@svt.ntnu.no

---

¹ I mai i år fikk Jarle Skjørberg (34) tilkjent en erstatning på 3,2 millioner kroner etter at han fikk varige psykiske skader som følge av mobbing på Høyhall skole i Oslo. Saken er ikke den eneste i sitt slag.